

Людмила Миколаївна Бадюл,
викладач кафедри іноземних мов,
Одеський національний економічний університет,
вул. Гоголя, 18, м. Одеса, Україна
Людмила Миколаївна Цибух,
кандидат психологічних наук, доцент,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна

ТВОРЧІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

У статті акцентується увага на відмінностях між компетентністю та компетенцією, розглядаються особливості комунікативної компетенції та визначаються її складові. Також аналізуються відмінності творчих вправ від нетворчих. Автори пропонують низку творчих вправ, які можна застосовувати під час занять із студентами іноземною мовою та визначають їх вплив на розвиток комунікативної компетенції. Під час проведення експерименту групи поділяються на контрольні та експериментальну. Ефективність застосування творчих вправ та їх вплив на розвиток комунікативної компетенції студентів перевіряється за допомогою методу аналізу продуктів діяльності студентів та методу експертної оцінки з боку викладачів-предметників.

Ключові слова: компетентність, компетенція, комунікативна компетенція, творчість, творчі вправи, студенти.

Постановка проблеми. У сучасному світі в будь-якій професії цінуються компетентні фахівці, професіонали своєї діяльності. При цьому фахівець стає більш конкурентоспроможним, якщо він вільно володіє іноземною мовою, оскільки більшість успішних фірм та підприємств пов'язані із зарубіжними партнерами або переймають професійний досвід у зарубіжних колег. Саме тому проблема розвитку комунікативної компетенції у студентів є досить актуальною та значущою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної компетентності фахівців широко розглядається в сучасній науці. Сутність та зміст професіоналізму вивчали Б. Г. Ананьєв, О. О. Бодальов, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова та ін.; особливості формування професійної підготовленості фахівців аналізували В. В. Давидов, Н. О. Менчинська, В. П. Симонов та ін.; психологію професійної діяльності досліджували А. В. Карпов, Є. О. Климов, В. Д. Шадриков та ін.

На цей час науковці (І. А. Зимня, О. В. Овчарук, В. Д. Шадриков та ін.) розділяють поняття компетенції та компетентності.

Компетентність – це поінформованість, обізнаність, авторитетність. Компетентність у перекладі з латинської «competentia» означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Компетентність також визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [7].

У тлумачному словнику С. І. Ожегова поняття «компетентний» визначено як: «...знаючий, обізнаний, авторитетний в якій-небудь галузі; той, хто володіє компетенцією». Компетенція ж визначається автором як:

«...коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав» [5, с. 289].

Визначення компетенції та компетентності різними авторами відображають сутнісні характеристики цих понять. Як справедливо зазначає В. Д. Шадриков: «...відмінності спостерігаються у розумінні компетентності як актуальної якості особистості або прихованих психологічних новоутворень; предметної наповнюваності компетенцій як системних новоутворень, якостей особи» [6, с. 30].

Таким чином, можна сказати, що компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а компетентність – це оцінка досягнення цієї норми. Компетентність виступає як якість, характеристика особи, яка дозволяє їй вирішувати завдання у певній галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини.

Комунікативна компетенція – це набута у процесі природної комунікації або спеціально організованого навчання особлива якість мовленнєвої особистості, яка складається із декількох складових, у числі яких можна виділити мовну компетенцію, предметну компетенцію, лінгвістичну компетенцію і прагматичну компетенцію [2].

Мовна компетенція включає знання одиниць мови і правила їх поєднання, зв'язку. Цей вид компетенції поєднує мову та мовлення і характеризує особистість як людину, яка володіє мовою та уміє користуватися мовленням на основі граматичних правил.

Лінгвістична компетенція, на відміну від мовної, має характер знань, що відносяться до лінгвістики як науки. Цей аспект реалізується у тих, хто професійно займається мовознавством.

Предметна компетенція є невід'ємною складовою комунікативної компетенції. Мова відображає у словах предмети оточуючого світу та відношення між ними і формує у свідомості того, хто говорить, картину світу. На основі володіння загальною лексикою і складається предметна компетенція.

Прагматична компетенція – це можливість здійснення мовленнєвої діяльності, обумовленої комунікативними цілями. Цей вид компетенції передбачає відбір мовного матеріалу, уміння використовувати варіативні форми. Прагматична компетенція, будучи базисною складовою комунікативної компетенції, припускає, що людина здібна до спілкування і може реалізувати будь-яке висловлювання, враховуючи умови спілкування, об'єкт обговорення та ін. З іншого боку, прагматична компетенція – це вибір необхідних форм, типу мовлення, урахування функціонально-стильових різновидів [2].

Дещо більш повним є визначення комунікативної компетенції І. А. Зимньої. Автор визначає комунікативну компетенцію як оволодіння складними комунікативними навичками та вміннями, формування адекватних умінь у нових соціальних структурах, знання культурних норм та обмежень під час спілкування, знання звичаїв, традицій, етикету в сфері спілкування, дотримання пристойності, вихованість; орієнтування у комунікативних засобах, що притаманні національному менталітету, засвоєння рольового репертуару в межах певної професії [3]. Саме на це визначення ми будемо спиратися у цій статті.

Метою статті є визначення впливу творчих вправ на розвиток комунікативної компетенції студентів.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури (Д. Б. Богоявленська, Е. де Боно, О. М. Лук, Я. О. Пономарьов та ін.) показав, що на розвиток компетенцій, у тому числі й комунікативної компетенції, впливає застосування творчих вправ під час занять. Саме творчі вправи, на думку Я. О. Пономарьова, вчать умінню аналізувати, узагальнювати та робити висновки [4]. Вказані ж уміння є невід'ємними складовими уміння правильно висловлювати власні думки (мовна компетенція, прагматична компетенція), підбирати необхідні докази під час спілкування (мовна компетенція, предметна компетенція, прагматична компетенція), переконувати опонента (мовна компетенція, предметна компетенція, прагматична компетенція) і навіть спонукати до активної діяльності.

Але не будь-яка вправа, що застосовується під час занять, є творчою. Творча вправа – це вправа, розв'язання якої не може бути отримане шляхом логічного висновку із даних, які ми маємо. Така вправа припускає створення нових способів дій або своєрідне використання вже існуючих способів, що приводить до виникнення нових знань [1].

Творча вправа має наступні ознаки:

- обов'язкова новизна способу розв'язання;
- відсутність у теорії засобів, необхідних для створення цього способу;
- знаходження цих засобів здійснюється за рахунок застосування евристичних методів пошуку [1].

Також мають творчий характер і впливають на розвиток комунікативної компетенції ділові та особистісно-орієнтовані ігри, мозковий штурм, аналіз конкретних ситуацій (кейс-стаді) та ін.

Ділові та особистісно-орієнтовані ігри розвивають логіку, уміння планувати діяльність, формулювати власні пропозиції і в той же час прислухатися до точки зору інших, ефективно спілкуватись, приймати нестандартні рішення та ін. Таким чином, вони є ефективним засобом формування комунікативної компетенції в студентів.

Аналіз конкретних ситуацій, або кейс-стаді, застосовується для покращення аналітичного та творчого мислення, уміння розв'язувати проблеми, розширення світогляду та розвитку професійної компетентності. Усе це безпосередньо пов'язано і з комунікативною компетенцією, оскільки базується на умінні спілкуватись, чути і розуміти оточуючих, доводити правильність власної точки зору та робити висновки.

Мозковий штурм – це оперативний метод розв'язання проблеми на основі стимулювання творчої активності, за якого учасникам обговорення пропонують висловлювати якомога більшу кількість варіантів розв'язання, у тому числі найбільш фантастичних. Потім із загальної кількості запропонованих ідей вибирають найбільш вдалі, які можуть бути використані на практиці [8]. Зазначений метод дозволяє розглядати будь-яку проблему в сфері професійної діяльності людини, якщо вона досить чітко і ясно сформульована: що бажано одержати і що заважає одержанню бажаного? Під час мозкового штурму відбувається розвиток творчості та креативності, комунікативних умінь, уміння аналізувати пропозиції оточуючих. Останні два уміння безпосередньо відносяться до комунікативної компетенції.

Оскільки формування комунікативної компетенції є основним завданням під час навчання студентів іноземної мови, ми підібрали низку творчих вправ, які можна застосовувати саме під час викладання іноземної мови. Під час виконання вправ студентам дозволяється користуватися словниками.

1. Рольова гра «Продавець магазину»

Студенти розбиваються на пари. Один – продавець, інший – покупець. Задача продавця – вмовити покупця (англійською мовою) купити певний товар, вказуючи на його необхідність у побуті, економічність та надійність. Задача покупця задавати різноманітні питання про товар. Потім покупець та продавець міняються ролями.

2. Мозковий штурм

Студентам пропонується подумати і запропонувати методи підйому української економіки. Завдання викладача заохотити студентів до пропонування якомога більшої кількості пропозицій (англійською мовою), навіть фантастичних. Потім відбувається обговорення запропонованих варіантів і вибір найбільш вдалого варіанту розв'язання проблеми.

3. Ранжирування

Студентам пропонується із списку якостей обрати

лише ті, які важливі для майбутнього спеціаліста і розподілити їх за ступенем важливості.

4. Плюси та мінуси

Студентам пропонується твердження: «Україна має позаблоковий статус». Їх завдання – спочатку вискалювати усі плюси за даним твердженням, а потім – мінуси.

5. Обмін думками (за прикладом програми Шустер live)

Викладач обирає проблему, що на даний момент актуальна для даної групи студентів. Учасникам групи пропонується висказатися щодо даної проблеми. При цьому кожен має дві карточки: зелену та червону. Під час виступу одного з учасників інші сигналізують своє відношення до того, що він говорить: зелена карточка – розділяю думку, червона – маю іншу точку зору. Викладач, побачивши сигнал червоної карточки, дає слово опонентів і т.д.

6. Вправа «Аукціон»

Викладач пропонує групі студентів певну тему. Наприклад: «Економіст – дуже корисна професія». Група поділяється на чотири-п'ять підгруп (у залежності від кількості студентів). Кожна з підгруп повинна підготувати якомога більше висловлювань за запропонованою темою. Потім підгрупи по черзі зачитують по одному висловлюванню. Та група, яка представить своє висловлювання останньою, стає переможцем.

7. Pro – contra аргументи

Група студентів поділяється на дві підгрупи: Pro і Contra. Кожна група представляє свої аргументи у відповідності із своєю назвою за певною темою, яку про-

понує викладач.

8. Вправа «Виправ помилку»

Група студентів поділяється на три-чотири підгрупи. Кожна підгрупа отримує перелік словосполучень, у яких допущені помилки. Завдання студентів – виправити помилки та скласти зі словосполученнями текст.

Ці та подібні вправи застосовувалися нами протягом двох місяців. Для чистоти експерименту нами була обрана лише одна група, в якій застосовувалися творчі вправи. Ця група стала експериментальною, інші – контрольними. На початку проведення експерименту ми зафіксували середній бал студентів з іноземної мови, застосовуючи метод аналізу продуктів діяльності. Через два місяця після застосування творчих вправ ми повторно виявили середній бал студентів з іноземної мови. Порівняння результатів показало, що в групі, де проводилися творчі вправи, середній бал збільшився значніше, ніж у інших групах. Крім того, експертна оцінка з боку викладачів-предметників засвідчила, що студенти експериментальної групи стали більше аргументувати власну точку зору, робити більш чіткі та евристичні висновки.

Висновки. Результати проведеного дослідження дають нам підставу стверджувати, що застосування творчих вправ позитивно впливає на формування та розвиток комунікативної компетенції студентів.

Перспективним напрямком наших подальших досліджень є подальше впровадження творчих вправ у заняття з іноземної мови з урахуванням рівня підготовки студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская – М.: Академия, 2002. – 320 с.

2. Изаренков Д. И. Базисные составляющие коммуникативной компетенции и их формирования на продвинутом этапе обучения студентов – не филологов / Д. И. Изаренков // Русский язык за рубежом – 1990. – № 4.

3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М.: Московский исследовательский центр подготовки специалистов, 2004.

REFERENCES

1. Bogoyavlenskaya, D. B. (2002). *Psikhologiya tvorcheskikh sposobnostey* [Psychology of creativity]. Moscow: Akademiya [in Russian].

2. Izarenkov, D. I. (1990). *Bazisnye sostavlyayushchie kommunikativnoy kompetentsii i ikh formirovaniya na prodvinitom etape obucheniya studentov* [Basic components of communicative capacity and their formation at an advanced stage of training students not majoring in philology]. *Russkiy yazyk za rubezhom – Russian language abroad*, 4 [in Russian].

3. Zimnyaya, I. A. (2004). *Klyuchevye kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnostno-*

4. Пономарёв Я. А. Психология творческих способностей / Я. А. Пономарёв. – М.: Наука, 1986.

5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: ок. 53000 слов / С. И. Ожегов; под общ. ред проф. Л. И. Скворцова. – 24-е изд., испр. – М.: ООО «Издательство Ониск»: ООО «Издательство Мир и образование», 2007. – 640 с.

6. Шадриков В. Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – № 8. – 2004.

go podkhoda v obrazovanii [Key competences as resultative and target-oriented basis for competency-based approach in education]. Moscow: Moskovskiy issledovatel'skiy tsentr podgotovki spetsialistov [in Russian].

4. Ponomarev, Y. A. (1986). *Psikhologiya tvorcheskikh sposobnostey* [Psychology of creativity]. Moscow: Nauka [in Russian].

5. Ozhegov, S. I. (2007). *Slovar russkogo yazyka: ok. 53000 slov* [Russian dictionary: approx. 53000 words]. L. I. Skvortsov (Ed.). (24th ed., rev.). Moscow: Izdatelstvo «Oniks», Izdatelstvo «Mir i obrazovanie» [in Russian].

6. Shadrikov, V. D. (2004). Novaya model spetsialista: innovatsionnaya podgotovka i kompetentnostnyy podkhod [The new model of a specialist: an innovative

training and competence approach]. *Vysshee obrazovanie segodnya – Higher education today*, 8 [in Russian].

Людмила Николаевна Бадюл,
преподаватель кафедры иностранных языков,
Одесский национальный экономический университет,
ул. Гоголя, 18, г. Одесса, Украина
Людмила Николаевна Цыбух,
кандидат психологических наук, доцент,
Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского,
ул. Фонтанская дорога, 4, г. Одесса, Украина

ТВОРЧЕСКИЕ УПРАЖНЕНИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ

В статье акцентируется внимание на отличиях между компетентностью и компетенцией, рассматриваются особенности коммуникативной компетенции и выявляются её составляющие. Также анализируются отличия творческих упражнений и нетворческих. Авторы предлагают ряд творческих упражнений, которые можно использовать во время занятий иностранным языком со студентами и определяют их влияние на развитие коммуникативной компетенции. Во время проведения эксперимента группы делят на контрольную и экспериментальную. Эффективность использования творческих упражнений и их влияние на развитие коммуникативной компетенции студентов проверяется с помощью метода анализа продуктов деятельности и метода экспертной оценки со стороны преподавателей-предметников.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, коммуникативная компетенция, творчество, творческие упражнения, студенты.

Liudmyla Badiul,
senior teacher, Department of Foreign Languages,
Odessa National Economic University,
18, Hoholia Str., Odesa, Ukraine
Liudmyla Tsybukh,
Candidate of Psychological Sciences, docent,
Department of Theory and Methods of Practical Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
4, Fontanska Doroha Str., Odesa, Ukraine

CREATIVE EXERCISES AS MEANS OF STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE DEVELOPMENT

The article focuses on the differences between competency and competence: competence is a certain standard, the achievement of which may indicate the possibility of a correct solution of a certain task, and competency is an assessment of achieving this standard. The features of the communicative competence are considered and its components are identified (language competence, subject competence, linguistic competence and pragmatic competence). Also the differences between creative and uncreative exercises are analyzed: a creative exercise is an exercise, solution to which cannot be obtained on the basis of a logical conclusion from the given data; it involves creating new methods of operation or peculiar use of existing methods, which leads to the emergence of new knowledge. A number of creative exercises which can be used at foreign language lessons with students are offered by the authors. They include business and person-oriented games, brainstorming, case study, etc. The suggested exercises force students to think creatively finding solutions to specific problems, to prove and justify their point of view, to find arguments and counterarguments on the same topic. The effectiveness of creative exercises use at English lessons and their influence on students' communicative competence development are tested by means of the method of activity products analysis and method of expert evaluation by subject teachers. The results of the carried out research prove that the use of creative exercises has positive influence on formation and development of students' communicative competence.

Keywords: competency, competence, communicative competence, creative work, creative exercises, students.

Подано до редакції 30.09.2014